

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Paweł Wiliński

w sprawie **A. B.**

skazanej z art. 190a § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 27 lutego 2025 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanej

od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Częstochowie

z dnia 28 maja 2024 r., sygn. akt IV K 745/23

**uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej rozstrzygnięcia o
środku zabezpieczającym w postaci pobytu w szpitalu
psychiatrycznym i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Rejonowemu w Częstochowie do ponownego rozpoznania.**

Małgorzata Gierszon

Dariusz Świecki

Paweł Wiliński

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Częstochowie, wyrokiem z dnia 28 maja 2024 r., sygn. akt IV K 745/23, uznał A. B. za winną popełnienia zarzucanego jej czynu,

kwalifikowanego z art. 190a § 1 k.k. w zw. z art. 244 k.k. i art. 190 § 1 k.k. w zw. art. 11 § 2 k.k. oraz przy zastosowaniu art. 31 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 190a § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k. w zw. z art. 37a § 1 k.k. wymierzył oskarżonej grzywnę w rozmiarze 100 stawek dziennych w wysokości po 10 złotych każda (pkt 1); na mocy art. 41a § 1 i 4 k.k. orzekł zakaz kontaktowania się oskarżonej z wskazanym oskarżycielem posiłkowym w jakikolwiek sposób: osobiście, za pośrednictwem innej osoby, telefonicznie, za pośrednictwem komunikatorów oraz zbliżania się na odległość mniejszą niż 50 metrów przez okres 10 lat (pkt 2). Nadto zaś, na mocy art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 93a § 1 pkt 4 k.k., art. 93b § 1 i 3 k.k., art. 93c pkt 2 k.k., art. 93d § 5 k.k., art. 93g § 2 k.k. orzekł środek zabezpieczający w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, tj. Szpitalu w L. (pkt 3) oraz rozstrzygnął o kosztach sądowych (pkt 4).

Wyrok ten uprawomocnił się dnia 4 czerwca 2024 r. bez zaskarżenia.

Kasację od prawomocnego wyroku wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając go w części dotyczącej rozstrzygnięcia o środku zabezpieczającym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, na korzyść oskarżonej. Zarzucił mu rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa karnego materialnego, a mianowicie art. 93g § 2 k.k. w zw. z art. 93c pkt 2 k.k., polegające na orzeczeniu środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym wobec oskarżonej A. B., skazanej za przestępstwo z art. 190a § 1 k.k. i in., popełnione w stanie ograniczonej poczytalności określonej w art. 31 § 2 k.k. na karę grzywny w sytuacji, gdy warunkiem niezbędnym, umożliwiającym obligatoryjne orzeczenie wobec sprawców skazanych za przestępstwa popełnione w stanie ograniczonej poczytalności, o której mowa w art. 31 § 2 k.k., jest - oprócz istnienia wysokiego prawdopodobieństwa popełnienia czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym - skazanie takich sprawców na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania lub karę dożywotniego pozbawienia wolności (a w dacie popełnienia przez oskarżoną zarzucanego jej występku i dalej do dnia 30 września 2023 r. - na karę pozbawienia wolności o charakterze bezwzględnym, karę 25 lat pozbawienia wolności lub karę dożywotniego

pozbawienia wolności), co w konsekwencji doprowadziło do stosowania wobec oskarżonej A. B. - bez podstawy prawnej - środka zabezpieczającego o izolacyjnym charakterze w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Rejonowemu w Częstochowie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy stwierdził, co następuje.

Kasacja ta jest w całości oczywiście zasadna i dlatego mogła być uwzględniona na posiedzeniu, o jakim mowa w art. 535 § 5 k.p.k., jako że doszło do uchybienia podnoszonego w zarzucie tej skargi.

Przed przystąpieniem jednak do rozważań merytorycznych zwrócić należy uwagę na kwestię zakresu, w jakim autor kasacji zaskarżył wyrok Sądu Rejonowego. Jak już wspomniano skargę tę wniesiono w części dotyczącej rozstrzygnięcia o środku zabezpieczającym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym. Na marginesie należy zauważyć, że ustawowa nazwa tego środka zabezpieczającego brzmi: „pobyt w zakładzie psychiatrycznym” (art. 93a pkt 4 k.k.) a nie jak wskazał sąd: „pobyt w szpitalu psychiatrycznym”.

W kasacji skarżący zakwestionował zaskarżone orzeczenie jedynie w tym zakresie. Postąpienie autora kasacji może budzić wątpliwości, gdy zważy się, że stosownie do art. 447 § 1 - 3 k.p.k. odpowiednio stosowanego w postępowaniu kasacyjnym (art. 518 k.p.k.), apelację (a więc odpowiednio i kasację) co do winy uważa się za zwróconą przeciwko całości wyroku (art. 447 § 1 k.p.k.), apelację co do kary uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych (art. 447 § 2 k.p.k.), natomiast apelację co do środka karnego, środka kompensacyjnego albo przepadku uważa się za zwróconą odpowiednio przeciwko całości rozstrzygnięcia o środkach karnych albo o środkach kompensacyjnych albo o przepadku (art. 447 § 3 k.p.k.). Artykuł 447 § 1 – 3 k.p.k. nie odnosi się zatem wprost do środków zabezpieczających.

Co istotne dla niniejszych rozważań, środki zabezpieczające mogą zostać orzeczone nie tylko wobec sprawcy co do którego umorzono postępowanie o czyn zabroniony popełniony w stanie niepoczytalności określonej w art. 31 § 1 k.k. (art. 93c pkt 1 k.k.), ale również – w określonych wypadkach – w razie skazania (art. 93c pkt 2-5 k.k.). W sytuacji, gdy sąd orzekał będzie środek zabezpieczający w związku ze skazaniem w okolicznościach, o których mowa w art. 93c pkt 2-5 k.k., następować to będzie w formie wyroku (odmiennie zatem niż w wypadku rozpoznania wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających, kiedy to sąd – niezależnie od forum na jakim to następuje – orzeka postanowieniem, zob. uchwała SN z dnia 19 sierpnia 1999 r., I KZP 21/99). Okoliczność, że orzeczenie środka zabezpieczającego nastąpi w związku ze skazaniem w ramach wyroku nie zmienia nic, gdy chodzi o charakter prawny omawianego środka, który w dalszym ciągu pozostaje środkiem zabezpieczającym. Środek ten nie staje się w tym układzie środkiem karnym, jak omyłkowo w kilku miejscach kasacji określał go skarżący, choć orzekany jest „w razie skazania”. Z art. 93c pkt 2-5 k.k. wyraźnie wynika, że we wskazanych tam wypadkach orzeka się „środki zabezpieczające”, a nie choćby „środki zabezpieczające tytułem środka karnego”. Nie wchodząc w szczegóły, inny jest bowiem cel orzekania środka karnego, a inny środka zabezpieczającego.

Środek zabezpieczający stanowi zatem odrębną od środków karnych, środków kompensacyjnych i przepadek kategorię środków reakcji prawnej. Przepisy art. 447 § 1- 3 k.p.k. nie regulują wprost możliwości zaskarżenia wyroku jedynie w zakresie środka zabezpieczającego.

Literalne odczytanie art. 447 § 1-3 k.p.k. mogłoby prowadzić zatem do wniosku, że nie wchodzi w grę zaskarżenie jedynie rozstrzygnięcia w zakresie samego środka zabezpieczającego, jeżeli orzeczono go w związku ze skazaniem w ramach wyroku. W ocenie Sądu Najwyższego taki kierunek wykładni nie jest jednak trafny.

Wykładnia funkcjonalna prowadzi bowiem do wniosku, że skoro przedmiotem zaskarżenia może być samodzielnie środek karny, środek kompensacyjny albo przepadek, to nie sposób przyjmować, przy założeniu spójności systemowej, że nie można byłoby zakwestionować wyroku jedynie w jego części obejmującej orzeczenie

środka zabezpieczającego. Prowadzi to do wniosku, że ustawodawca nie dostrzegł, że należy wyraźnie uregulować także możliwość zaskarżenia wyroku jedynie w części dotyczącej orzeczonego środka zabezpieczającego. Najpewniej wynika to z faktu, że pominięto, iż środek zabezpieczający może być orzeczony również w wyroku. Nie chodzi tu zatem o zamierzony brak regulacji w tym zakresie (luka aksjologiczna), ale o ustawodawcze przeoczenie (luka techniczna).

Zdaniem Sądu Najwyższego w celu wypełnienia braku regulacji w omawianym zakresie należy w drodze odpowiedniego stosowania art. 444 § 3 k.p.k. przyjąć, że apelację wniesioną co do środka zabezpieczającego uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o środkach zabezpieczających.

W orzecznictwie przyjmowano już, że także wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne może zostać zaskarżony w całości albo w części (art. 425 § 2 k.p.k.), zaś odpowiednie stosowanie do tego wyroku art. 447 § 1-3 k.p.k. oznacza, że zaskarżenie wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne co do winy jest zaskarżeniem w całości (art. 447 § 1 k.p.k.). Zaskarżenie co do okresu próby ustalonego na podstawie art. 67 § 1 k.k. jest zaskarżeniem w części dotyczącej tego rozstrzygnięcia (art. 447 § 2 k.p.k.). Z kolei zaskarżenie wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne co do jednego z elementów warunkowego umorzenia orzeczonych na podstawie art. 67 § 2 i 3 k.k. jest zaskarżeniem wyroku w części dotyczącej warunków warunkowego umorzenia (art. 447 § 3 k.p.k.) [wyrok SN z dnia 9 marca 2023 r., III KK 621/22]. W orzeczeniu tym nie ograniczono się zatem wyłącznie do językowego brzmienia art. 447 § 1 - 3 k.p.k. Analogiczne należy postąpić w kwestii rozstrzygnięcia o środku zabezpieczającym. W konsekwencji, zaskarżenie wyroku jedynie w zakresie środka zabezpieczającego stanowi zaskarżenie tego orzeczenia w części (art. 425 § 2 k.p.k.).

Podsumowując należy stwierdzić, że **na podstawie odpowiedniego zastosowania art. 447 § 3 k.p.k. dopuszczalne jest wniesienie apelacji w części dotyczącej środka zabezpieczającego.**

W konsekwencji dopuścić należy także możliwość zaskarżenia braku rozstrzygnięcia co do środka zabezpieczającego (art. 425 § 2 zd. 2 k.p.k.).

Przechodząc do rozważań merytorycznych stwierdzić trzeba, że z przepisu art. 93c pkt 2 k.k. wprost wynika, że środek zabezpieczający może zostać orzeczony wobec sprawcy w razie skazania go za przestępstwo popełnione w stanie ograniczonej poczytalności określonej w art. 31 § 2 k.k. Co istotne jednak, w odniesieniu do sprawców skazanych za przestępstwa popełnione w stanie ograniczonej poczytalności w każdej sytuacji można orzec jedynie środki zabezpieczające o charakterze wolnościowym, o których mowa w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Warunkiem orzeczenia nieizolacyjnego środka zabezpieczającego jest tu konieczność zapobieżenia ponownemu popełnieniu przez takiego sprawcę czynu zabronionego oraz ustalenie, że inne środki prawne określone w Kodeksie karnym lub orzeczone na podstawie innych ustaw nie są wystarczające (art. 93b § 1 k.k. w zw. z art. 93c pkt 2 k.k.).

Natomiast możliwość orzeczenia wobec sprawców, którzy popełnili przestępstwo w stanie ograniczonej poczytalności, o której mowa w art. 31 § 2 k.k., najsurowszego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, ograniczona jest wyłącznie do tych, którzy zostali skazani na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania lub karę dożywotniego pozbawienia wolności. Warunkiem niezbędnym jest tu istnienie wysokiego prawdopodobieństwa, że taki sprawca popełni ponownie czyn zabroniony o znacznej społecznej szkodliwości w związku z chorobą psychiczną lub upośledzeniem umysłowym. Przesłanki te - które muszą zaistnieć łącznie i które obligują sąd do zastosowania środka w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym - zostały wprost określone w art. 93g § 2 k.k.

Podsumowując, nie jest dopuszczalne orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym w razie skazania za przestępstwo popełnione w stanie ograniczonej poczytalności określonej w art. 31 § 2 k.k. na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub na inną karę o charakterze wolnościowym, a także wtedy, gdy odstąpiono od wymierzenia kary.

Tych uwarunkowań nie dostrzegł Sąd Rejonowy, który wymierzając A. B. karę grzywny za przypisane jej przestępstwo z art. 190a § 1 k.k. i in., popełnione w

warunkach ograniczonej poczytalności, o której mowa w art. 31 § 2 k.k., orzekł wobec oskarżonej równocześnie środek w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym. Uchybienie to stanowiło rażące naruszenie prawa materialnego, które miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, gdyż prowadzi do stosowania wobec oskarżonej – bez podstawy prawnej – środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

Na marginesie odnotować trzeba, że słusznie dostrzegł skarżący, iż art. 201 § 2 zd. 1 k.k.w. obiguje sąd wykonujący orzeczenie o zastosowaniu środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym do określenia rodzaju zakładu, co może jednak nastąpić dopiero po zasięgnięciu opinii komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. Powyższe oznacza zatem, że sąd ma bezwzględny obowiązek zasięgnąć opinii tej komisji i to dopiero na etapie postępowania wykonawczego, a nie rozpoznawczego. Sąd Rejonowy orzekając zatem o zastosowaniu wobec oskarżonej środka w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, z równoczesnym określeniem podmiotu, w którym ma być wykonywany ów środek, do tych wymogów się nie dostosował. Uchybienie to ma jednak wtórny charakter wobec uwzględnienia zarzutu kasacji dotyczącego samej niedopuszczalności orzeczenia środka zabezpieczającego.

Wszystkie te względy skutkowały uznaniem kasacji za zasadną w całości. Dlatego też Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej rozstrzygnięcia o środku zabezpieczającym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Częstochowie do ponownego rozpoznania. Przy ponownym rozpoznaniu Sąd ten uwzględni powyższe zapatrywania.

Z tych wszystkich względów orzeczono, jak w wyroku.

[J.J.]

r.g.

Małgorzata Gierszon

Dariusz Świecki

Paweł Wiliński

